

ландшафтних комплексів, динамікою, кількістю рекреантів, індикаторними ознаками та ін. Значне типологічне різноманіття рекреаційних осередків Середнього Побужжя дало можливість об'єднати їх у клас з подальшим виділенням підкласів, типів і видів [2].

Враховуючи явне індикаторне значення процесів і явищ, що розвиваються в рекреаційних осередках і геоекотонах, відкривається шлях до управління станом середовища, яке рекреатизується. Тобто, є можливість попередження зародження небажаних або агресивних процесів та явищ на ранніх стадіях їх розвитку, що суттєво вплине на вартість рекреаційного освоєння будь-якої території та формування рекреаційних ландшафтів. У зв'язку з тим, що рекреаційне освоєння Середнього Побужжя стихійне, це призводить до розвитку негативних процесів і дестабілізації ландшафтів поки що на окремих, але уже значних за площею ділянках: околиці м. Хмільника, м. Вінниці, м. Ладижина, сіл Коло-Михайлівка, Селище, Сокілець, Печера, Губник та ін. Їх подальше раціональне рекреаційне освоєння неможливе без врахування в індивідуальних та регіональних проектах рекреаційних осередків і геоекотонів.

Література:

1. Антропогенні мікроосередки [За ред. Г.І. Денисика]. Вінниця. ТОВ «Твори». 2018. 132 с.
2. Дмитрук О.Ю., Денисик Б.Г. Рекреаційні осередки та геоекотони Середнього Побужжя. Вінниця. ТОВ «ТВОРИ», 2019. 204 с.

Г.І. Денисик, Л.І. Стефанков, О.П. Чиж
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
vdpugeo2014@gmail.com

ГЕОГРАФИ УКРАЇНИ – МІСЦЕВИМ ГРОМАДАМ (НА ПРИКЛАДІ СЕРЕДНЬОГО ПРИДНІСТЕР'Я)

Середнє Придністер'є вибрано не випадково. Наукова діяльність авторів статті тісно пов'язана з цим регіоном. Детальніше пізнання природи населення й господарства Середнього Придністер'я продовжується й зараз [1, 2]. Це дає право розглянути поставлену у статті проблему з погляду науковців географів – природничиків та ландшафтознавців. Отже, рекомендації новообраному голові місцевої (району, містечка, села) громади, у нашому випадку унікального у природному, господарському й етнокультурному відношеннях Середнього Придністер'я.

1. Не більше одного-двох місяців на початкове загальне пізнання природи, населення, господарства і культури довіреного адміністративного району, містечка, села шляхом вивчення та аналізу доступних літературно-картографічних матеріалів. Це дасть змогу познайомитися з небайдужими людьми, які раніше або зараз реально й обґрунтовано вирішують наявні проблеми громад, і через них залучити до цього процесу інших фахівців,

науковців та практиків. На базі наявного у районі відповідного (школи, коледжу, табору, санаторію тощо) закладу, провести 2-3 денний або тижневий семінар, де вислухати й обговорити думки та ідеї всіх учасників щодо розвитку громади, запропонувати свій шлях дій (дорожню карту) майбутньої місцевої громади.

2. Разом з науковцями обґрунтувати і створити у місцевій громаді екомережу. Це не тому, що географи займаються розбудовою екомережі, а тому, що можливо краще за інших розуміють значимість екомережі для подальшого господарського розвитку території місцевої громади. Наявність екомережі дасть можливість чітко усвідомити які природні ресурси (землі) району можна активно використовувати зараз і у майбутньому, а які не можна чіпати заради майбутніх поколінь, щоб згадували «не злим тихим словом». Екомережа суттєво послабить апетити «сучасних» любителів наживи, нерационального використання природних ресурсів. На основі екомереж придністерських районів у подальшому можна буде створити Дністерський національний парк (можлива й інша назва), що позитивно вплине й на розвиток окремих галузей господарства – рекреації, туризму, народних промислів тощо. Цей процес уже розпочався. Створено проекти екомережі Муровано-Куриловецького, Могилів – Подільського районів та розпочато роботу над екомережею Ямпільського району.

3. Розпочати активно, навіть прискореними темпами, розвивати традиційні для Середнього Придністер'я галузі господарства, які найбільш повно і ефективно використовують наявні тут своєрідні природні умови і ресурси, традиції та звичаї. Серед них:

– *виноградарство і виноробство*. Не зрозуміло: чому є такі бренди як «Кримські вина», «Молдавські вина» та інші і до цього часу немає «Придністерських вин» та їх місцевих різновидів. Виноградарство на Середньому Придністер'ї розвивається з найдавніших часів. Різноманіття сортів винограду тут таке, що уже давно можна було (і необхідно) створити заповідну плантацію місцевих сортів, а досвіду вирощування винограду і виноробства, що на Придністер'ї передається із покоління в покоління, можуть позаздрити й професіонали-виноградари. Необхідно суттєво збільшити площі плантацій *місцевих сортів* винограду, побудувати відповідної потужності сучасні виноробні заводи у кожному (Муровано-Куриловецькому, Могилів-Подільському і Ямпільському) адміністративному районі або два заводи на сумісних межах районів, та використовуючи місцевий досвід і традиції виноробства, започаткувати *придністерські бренди вин*. При цьому врахувати і можливості переробки відходів виноробства, зокрема кісточок (олія), жмиху, а також випуск різноманітних соків з винограду, родзинок тощо;

– *виробництво литого цукру*. Звичайного цукру у нас достатньо і поки що великої проблеми з ціною немає. Вистачає і цукру-рафінаду пресованого колотого, який одержують з брусків цукру-рафінаду у вигляді колотих грудок масою 5,5 і 7.5 або 15 г. Подібний до нього цукор-рафінад пресований колотий з властивостями литого. Він має таку ж форму і розміри, однак міцність його вища – 35 проти 30 кг/см² і триваліша розчинність – 1 см³ за

7 хв. проти 6 хв. Два останніх види цукру-рафінаду у побуті використовуємо менше. Більш привикли до цукру піску.

Виробництва *литого і пресованого цукру рафінаду* в Україні майже немає, хоча за кордоном він ціниться дорого. У порівнянні з цукром-піском і звичайним цукром-рафінадом у 3-4 рази. При отриманні литого цукру – рафінаду гарячий утфель заливають в конусоподібні форми висотою 6,0 м, повільно охолоджують, зверху заливають клерсом (насичений розчин чистого цукру). При цьому клерс у міру витікання з нижньої частини форми змиває з кристалів сахарози патоку і забирає її залишки. Промивання клерсом проводять кілька разів. Потім цукор сушать, вибивають з форм і розколюють на шматки.

Процес виготовлення литого цукру-рафінаду досить трудомісткий. Частіше виробляють пресований цукор рафінад. При його виробництві утфелю пробілюють у центрифугах. Отриману рафінадну кашку (2 % вологи) пресують. Спресовані бруски висушують і після охолодження розколюють на шматки правильної форми.

Середнє Придністер'я завжди славилось вирощуванням цукрових буряків і виробництвом цукру. Однак, із 42 наявних у минулому заводів із виробництва цукру залишилось лише 4. Можливо їх зараз стільки й не треба, але шукати шляхи до виробництва привабливіших і значно дорожчих за кордоном нових видів цукру – необхідно;

– *вирощування тутових дерев (морви), тутівництво*. Ще в середині минулого століття (50-70 роки) тутівництво у придністерських районах було широко розповсюдженим. Про це свідчать залишки занедбаних насаджень тутових дерев, що й зараз зустрічаються на схилах долин річок, балок, а іноді й терасах Дністра. Тобто досвід є, однак підхід до тутівництва необхідний інший, з врахуванням не лише своїх потреб, але й інших держав, що у цьому зацікавлені. Як приклад – Китай. У Китаї тутівництво, крім традиційного, частково набуло іншої якості у зв'язку із введенням у кокони мікроорганізмів, що надають волокнам унікальних якостей. Тканини із таких волокон почали широко використовувати у космічній галузі і вони надзвичайно дорогі. Чому не спробувати зв'язатися з китайським посольством у Києві, розповісти і показати китайцям можливості розвитку тутівництва на Середньому Придністер'ї? Це лише один з прикладів;

– *садівництво*. Ця галузь завжди на Середньому Придністер'ї приносила гарні прибутки. Почала активно (переважно на ентузіазмі місцевих жителів) розвиватися й на початку ХХІ ст. Однак, підтримка держави необхідна у зв'язку з тим, що Середнє Придністер'я вийшло на перше місце в Україні за площами і продуктивністю садів. У сучасних садах вирощують, переважно, запозичені високопродуктивні сорти яблук, груш, слив, абрикос тощо. Варто подумати і про унікальні місцеві сорти, яких з кожним роком стає менше та створити з них заповідний сад. До речі, з місцевих сортів яблук, груш, слив, вишень, абрикос тощо, значно кращі й сухофрукти. Не менш прибутковим на Середньому Придністер'ї є й горіхові сади;

– *вирощування тютюну й власне виробництво цигарок*. Як для науковців – географів, що тісно співпрацюють з екологами, таке виробництво виокремлювати здається некоректним. Однак, потрібно виходити з реалій

сьогодення. Скільки можна завозити, переважно нелегально, з Молдови цигарки та вино, якщо їх можна виробляти і значно кращої якості, у нас? Досвід вирощування тютюну на Середньому Придністер'ї неабиякий. На початку і в середині ХХ ст. майже на кожній присадибній ділянці вирощували запашний тютюн (до речі і мак), частково і в окремих колгоспах. Відродження цієї галузі, особливо разом із сучасними фабриками цигарок – принесе суттєві прибутки;

– *вирощування лікарських рослин.* Такого різноманіття трав, зокрема, й лікарських, як на Середньому Придністер'ї, у межах рівнинної частини України більше немає. Природа сама підказує, що цей регіон є унікальним для вирощування лікарських трав. За своїми властивостями вони не поступаються, а здебільшого й кращі, за лікарські трави вирощені в інших регіонах України. Лікарські рослини Середнього Придністер'я необхідно виводити на європейський і світовий ринки, створювати відповідні бренди.

Решта території Середнього Придністер'я особливо вододільних просторів та слабо покатих поверхонь, краще зайняти, що і спостерігається, культурами з явною перевагою зернових. Отже на загальному фоні традиційних для України й Поділля сільськогосподарських культур, Середнє Придністер'я явно виокремлюється низкою своєрідних напрямів розвитку господарства, яке має враховувати унікальні природні умови і ресурси регіону, що призведе до розквіту місцевих громад у сучасних умовах.

Література:

1. Денисик Г.І. Природнича географія Поділля. Вінниця. ЕкобізнесЦентр. 2014. 184 с.
2. Середнє Придністер'я [За ред. Г.І. Денисика] Вінниця: Гіпаніс, 2007. 431 с.

Д.Р. Дідик

*КЗВО Київської обласної ради «Академія мистецтв»
diana_didyk@ukr.net*

САМОТНИЙ ТУРИЗМ: СУТЬ ПОНЯТТЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Наприкінці ХХ століть людство суттєво почало відчувати потребу у спілкуванні. Проблему самотності ще в 70-ті роки помітив американський філософ-футуролог Є. Тоффлер та американські економісти Дж. Енджел, Р. Блекуел, П. Мініард. Потреба у спілкуванні в цей же час стрімко перетворюється в істотний чинник розвитку міжнародного туризму. Наприклад, в бездітних сім'ях серед білого населення США це призвело до збільшення витрат на мандри. Подібна ситуація спостерігалася і в сімейних пар, дорослі діти яких живуть окремо [1].

В ХХІ столітті в США, Західній Європі і в цілому у високорозвинених країнах світу дана проблема стає все більш гострою, що в свою чергу призводить до збільшення затребуваності в туристичному середовищі. Підтвердженням цьому є виявлена тенденція в щорічному огляді подорожей